

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

*Autentiškas vertimas
Vyriausybės posėdžių skyrius
2023 12 12*

ANTRASIS SKYRIUS

BYLA LANIAUSKAS PRIEŠ LIETUVĄ

(Peticija Nr. 48309/19)

SPRENDIMAS

3 straipsnis (materialinė teisė) • Nežmoniškas ir žeminantis orumą elgesys • Įrodymų, kad dėl regėjimo sutrikimo tolesnis nuteistojo laisvės atėmimo bausmės atlikimas yra nesuderinamas su 3 straipsniu, nebuvimas

STRASBŪRAS

2022 m. kovo 29 d.

GALUTINIS

2022 m. birželio 29 d.

Šis sprendimas tapo galutinis pagal Konvencijos 44 straipsnio 2 dalį. Jame gali būti daromi redakcinio pobūdžio pataisymai.

SPRENDIMAS LANIAUSKAS PRIEŠ LIETUVĄ

Byloje Laniauskas prieš Lietuvą

Europos Žmogaus Teisių Teismas (Antrasis skyrius), posėdžiaujant kolegijai, sudarytai iš:

pirmininko Jon Fridrik Kjølbro,
teisėjų Egidijaus Kūrio,
Branko Lubarda,
Pauliine Koskelo,
Jovan Ilievski,
Gilberto Felici,
Saadet Yüksel

ir *skyriaus kanclerio* Stanley Naismith,

atsižvelgdamas į:

peticiją (Nr. 48309/19) prieš Lietuvos Respubliką, kurią 2019 m. rugsėjo 2 d. pagal Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – Konvencija) 34 straipsnį Teismui pateikė Lietuvos Respublikos pilietis Remigijus Laniauskas (toliau – pareiškėjas);

sprendimą pranešti apie peticiją Lietuvos Respublikos Vyriausybei (toliau – Vyriausybė);

šalių pastabas;

po svarstymo uždareme posėdyje 2022 m. kovo 8 d.

skelbia tą dieną priimtą sprendimą:

IVADAS

1. Pareiškėjas yra beveik aklas nuteistasis. Jis skundėsi, kad dėl jo regėjimo sutrikimo jam skirta laisvės atėmimo bausmė yra nesuderinama su Konvencijos 3 straipsniu.

FAKTAI

2. Pareiškėjas gimė 1972 m. ir šiuo metu atlieka laisvės atėmimo bausmę Laisvės atėmimo vietų ligoninėje Pravieniškėse. Jam Teisme atstovavo Kaune praktikuojantis advokatas R. Putinas.

3. Vyriausybei atstovavo jos atstovė K. Bubnytė-Širmenė.

4. 1993 m. pareiškėjas dėl sprogimo patyrė akių traumą. Jam buvo atlikta operacija, be to, jis buvo gydytas stacionariai ir ambulatoriškai, tačiau jo regėjimas toliau silpnėjo, ypač nuo 2009 m. Atsakingos institucijos 2014 m. nustatė, kad jis yra netekęs 50 % darbingumo.

5. 2013 ir 2015 m. jis buvo nuteistas už kelias nusikalstamas veikas ir neteisėtą disponavimą šaunamaisiais ginklais, sprogstamosiomis medžiagomis ir narkotinėmis ar psichotropinėmis medžiagomis bei jų kontrabandą 2006–2008 m. veikiant organizuotoje grupėje.

6. Nuo 2015 m. kovo 12 d. pareiškėjas atliko laisvės atėmimo bausmę Kybartų pataisos namuose. Jį numatoma paleisti į laisvę 2023 m. kovo mėn.

7. Atlikdamas bausmę pareiškėjas buvo nuteistas už tai, kad kurstė pataisos namų pareigūną perduoti jam draudžiamus elektroninius prietaisus.

I. PIRMASIS PROCESAS DĖL PAREIŠKĖJO ATLEIDIMO NUO BAUSMĖS ATLIKIMO

8. 2017 m. gegužės mėn. pareiškėją apžiūrėjęs oftalmologas diagnozavo jam abiejų akių aklumą ir išrašė akių lašų.

9. 2017 m. birželio mėn. pareiškėją apžiūrėjusi gydytojų komisija nustatė, kad pareiškėjo dešinės akies regos aštrumas buvo 0,01, o kairės akies – toks, kad jis galėjo matyti pirštų judesius 10 cm atstumu. Pagal atitinkamuose teisės aktuose nustatytus kriterijus jo būklė prilygo sunkiai nepagydomai ligai (žr. šio sprendimo 30 ir 31 punktus).

10. 2017 m. rugpjūčio mėn. Kybartų pataisos namų administracija kreipėsi į teismą su teikimu dėl pareiškėjo atleidimo nuo tolesnio bausmės atlikimo dėl regėjimo sutrikimo (žr. šio sprendimo 30 punktą).

11. 2017 m. gruodžio 5 d. Vilkaviškio apylinkės teismas tenkino pataisos namų administracijos teikimą. Jis nutarė, kad dėl regėjimo sutrikimo pareiškėjui buvo pernelyg sunku toliau atlikti bausmę. Atsižvelgdamas į tai, kad jis jau atliko daugiau nei trečdalį bausmės, jam skirtų drausminių nuobaudų galiojimo laikas jau pasibaigęs ir jo elgesys pataisos namuose charakterizuojamas teigiamai, teismas nutarė, kad jis turi būti atleistas nuo tolesnio bausmės atlikimo.

12. Prokurorui pateikus apeliacinį skundą, 2018 m. sausio 12 d. Kauno apygardos teismas panaikino žemesnės instancijos teismo nutartį ir netenkino pataisos namų administracijos teikimo. Jis nurodė, kad teismai turi teisę atleisti nuteistąjį nuo tolesnio bausmės atlikimo dėl blogos sveikatos būklės, tačiau neprivalo to daryti. Be to, tai, kad nuteistasis sirgo sunkia nepagydoma liga, nebuvo vienintelis veiksnys, į kurį reikia atsižvelgti priimant tokią nutartį, ir reikia atsižvelgti į daugelį kitų aplinkybių (žr. šio sprendimo 28 ir 33 punktus). Teismas iš klausė Kybartų pataisos namų Sveikatos priežiūros tarnybos skyriaus vedėjos ir Socialinės reabilitacijos skyriaus specialistės parodymus. Remdamasis jų parodymais, teismas nustatė, kad pareiškėjas galėjo vaikščioti po pataisos namus be jokios pagalbos, sugebėjo skaityti ir pasirašyti dokumentus. Jis sportavo, dalyvavo jogos užsiėmimuose, lankė kompiuterinio raštingumo kursus, atliko aplinkos priežiūros darbus ir dalyvavo įvairioje kitoje visuomeninėje bei švietimo veikloje. Be to, jis niekada nesiskundė pataisos namų administracijai, kad atlikti bausmę yra per sunku arba kad jam reikia pagalbos pasirūpinti savimi. Teismas taip pat pažymėjo, kad pareiškėjas nebuvo visiškai aklas ir išsaugojo tam tikrą ribotą regėjimo aštrumą (žr. šio sprendimo 9 punktą). Galiausiai teismas atkreipė dėmesį į tai, kad jis buvo nuteistas už sunkias nusikalstamas veikas ir būdamas pataisos namuose pakartotinai nusikalto, taip pat į tai, kad jo būklė nekėlė jokio pavojaus kitų laisvės atėmimo bausmę atliekančių asmenų

sveikatai. Atsižvelgdamas į visas išdėstytas aplinkybes, Kauno apygardos teismas padarė išvadą, kad tolesnis pareiškėjui skirtos laisvės atėmimo bausmės atlikimas neprilygtų nežmoniškam ar žeminančiam jo orumą elgesiui ir kad nėra pagrindo jo atleisti nuo bausmės atlikimo.

II. ANTRASIS PROCESAS

13. 2018 m. rugpjūčio mėn. atsakingos institucijos nustatė, kad pareiškėjas neteko 90 % darbingumo ir kad jam reikalinga nuolatinė priežiūra bei pagalba.

14. 2019 m. sausio mėn. gydytojų komisija dar kartą atliko pareiškėjo apžiūrą. Per apžiūrą jis nurodė, kad dešine akimi gali matyti pirštų judesius 20 cm atstumu, o kaire akimi – tik šviesą. Gydytojų komisija pažymėjo, kad „objektyvių priežasčių subjektyviam regėjimo blogėjimui nenustatyta“. Ji rekomendavo toliau reguliariai stebėti pareiškėjo būklę ir tęsti gydymą akių lašais.

15. 2019 m. kovo mėn. Kybartų pataisos namų administracija vėl kreipėsi į teismą su teikimu dėl pareiškėjo atleidimo nuo tolesnio bausmės atlikimo dėl regėjimo sutrikimo.

16. 2019 m. balandžio 25 d. Marijampolės apylinkės teismas pataisos namų administracijos teikimo netenkino. Jis nustatė, kad nuo ankstesnio teikimo atleisti pareiškėją nuo tolesnio bausmės atlikimo esminių jo būklės pokyčių neįvyko, taigi nėra pagrindo priimti kitokią nutartį, nei buvo priimta per ankstesnį teismo procesą.

17. Pareiškėjas apskundė šią nutartį, bet 2019 m. birželio 3 d. Kauno apygardos teismas šį skundą atmetė ir paliko galioti žemesnės instancijos teismo nutartį. Jis dar kartą pažymėjo, kad iš bylos medžiagos matyti, jog pareiškėjas, būdamas pataisos namuose, gali savarankiškai pasirūpinti savimi ir dalyvauti įvairioje visuomeninėje bei švietimo veikloje (žr. šio sprendimo 12 punktą). Teismas taip pat rėmėsi Laisvės atėmimo vietų ligoninės gydytojos parodymais, kad pareiškėjas gali laisvai vaikščioti pažįstamoje aplinkoje. Atsižvelgdamas į tai, kad jis jau buvo atlikęs didelę dalį laisvės atėmimo bausmės, teismas manė, kad pareiškėjui buvo pažįstama jo aplinka ir kad tolesnis bausmės atlikimas neprilygtų nežmoniškam ar žeminančiam jo orumą elgesiui.

III. TREČIASIS PROCESAS

18. 2019 m. birželio mėn. Kybartų pataisos namų administracija dar kartą kreipėsi į teismą su teikimu dėl pareiškėjo atleidimo nuo tolesnio laisvės atėmimo bausmės atlikimo dėl regėjimo sutrikimo.

19. 2019 m. rugpjūčio mėn. pareiškėjas buvo perkeltas į Vilniaus pataisos namus.

20. 2019 m. spalio 3 d. Vilniaus apylinkės teismas atsisakė atleisti pareiškėją nuo tolesnio bausmės atlikimo. Šią nutartį jis iš esmės grindė tais pačiais argumentais kaip ir teismai per ankstesnius procesus (žr. šio sprendimo 12 ir 17 punktus).

21. Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą dėl šios nutarties, tačiau 2019 m. lapkričio 14 d. Vilniaus apygardos teismas jį atmetė ir paliko galioti žemesnės instancijos teismo nutartį. Jis pažymėjo, kad pareiškėjas regėjimą prarado dar iki laisvės atėmimo bausmės skyrimo ir nebuvo jokių požymių, kad pataisos namuose jo regėjimas pablogėjo (žr. šio sprendimo 14 punktą). Jis taip pat pažymėjo, kad, remiantis pareiškėją apžiūrėjusio gydytojo parodymais, jam ne kartą buvo siūloma atlikti likusią bausmės dalį Laisvės atėmimo vietų ligoninėje, tačiau jis atsisakė ir pageidavo likti pataisos namuose. Be to, nebuvo jokių duomenų, patvirtinančių, kad pareiškėjas kada nors būtų skundęsis pataisos namų administracijai, jog jam sunku pasirūpinti savimi dėl regėjimo sutrikimo. Teismas pripažino, kad aklam asmeniui gali būti sunkiau atlikti laisvės atėmimo bausmę nei kitiems nuteistiesiems, tačiau manė, kad pareiškėjo regėjimo sutrikimas nėra toks, kad atlikti bausmę būtų pernelyg sunku. Jis pažymėjo, kad beveik visiškas aklumas nesutrukdytų pareiškėjui daryti nusikaltimus, taip pat nebuvo kliūtis jam pataisos namuose dalyvauti sporto bei visuomeninėje veikloje; be to, atlikdamas bausmę jis įgijo statybininko ir apdailininko profesinę kvalifikaciją.

22. 2020 m. kovo mėn. pareiškėjo advokatas kreipėsi į Vilniaus pataisos namų administraciją, prašydamas pateikti informaciją apie pareiškėjui skirtos laisvės atėmimo bausmės atlikimo šioje įstaigoje sąlygas. Administracija atsakė, kad atvykus į įstaigą atliekama visų laisvės atėmimo bausmę atliekančių nuteistųjų pirminė medicininė apžiūra. Jeigu nuteistasis praneša pataisos namų administracijai, kad turi negalią ar kitų sveikatos problemų, dėl kurių jam sunku likti šioje įstaigoje, jis perkeliamas į Laisvės atėmimo vietų ligoninę. Tačiau, jeigu informacijos apie tokias ligas arba negalias nėra, nuteistasis lieka Vilniaus pataisos namuose. Administracija pažymėjo, kad ši įstaiga nėra pritaikyta neįgaliesiems nuteistiesiems.

IV. KETVIRTASIS PROCESAS

23. 2019 m. rugpjūčio 28 d. pareiškėjas paprašė jį perkelti į Laisvės atėmimo vietų ligoninę likusiam bausmės atlikimo laikui, motyvuodamas tuo, kad yra neįgalus ir jam reikalinga nuolatinė priežiūra. 2019 m. gruodžio 2 d. jis buvo ten perkeltas ir apgyvendintas Socialinės globos sektoriuje.

24. 2021 m. vasario mėn. jį apžiūrėjusi gydytojų komisija nustatė, kad nuo paskutinės apžiūros jo būklė iš esmės nepasikeitė, ir rekomendavo tęsti esamą gydymą (žr. šio sprendimo 14 punktą).

25. 2021 m. birželio mėn. Laisvės atėmimo vietų ligoninės administracija kreipėsi į teismą su teikimu dėl pareiškėjo atleidimo nuo tolesnio bausmės atlikimo dėl regėjimo sutrikimo.

26. 2021 m. liepos 22 d. Kauno apylinkės teismas administracijos teikimo netenkino. Jis išklaušė Laisvės atėmimo vietų ligoninės atstovo ir pareiškėją apžiūrėjusio gydytojo parodymus. Remdamasis jų parodymais, teismas nustatė, kad Laisvės atėmimo vietų ligoninėje pareiškėją nuolat lankė gydytojai, socialiniai darbuotojai ir pataisos namų administracijos atstovai, siekdami užtikrinti, kad jis gautų visą reikiamą pagalbą. Be to, jo kambarį valė valytojai, jam buvo ruošiamas maistas. Pareiškėjas po įstaigą vaikščiojo be lazdelės, ėjo į sporto salę ir sportavo be jokios pagalbos, be to, jis net buvo pateikęs prašymą dėl leidimo dirbti jogos instruktoriumi ne pataisos namuose. Jis niekada nesiskundė pataisos namų administracijai, kad jam sunku pasirūpinti savimi ar kad jam reikia specialios pagalbos. Teismas taip pat pažymėjo, kad Laisvės atėmimo vietų ligoninė buvo pasirašiusi bendradarbiavimo sutartį su aklųjų ir silpnaregių asociacija; todėl pareiškėjas galėjo mokytis Brailio rašto ir gauti garsinių knygų, jei tik to norėjo. Taigi teismas padarė išvadą, kad tolesnis jo laisvės atėmimo bausmės atlikimas nebūtų laikomas nežmonišku ar žeminančiu jo orumą elgesiu.

27. Pareiškėjas pateikė apeliacinį skundą, tačiau 2021 m. rugpjūčio 20 d. Kauno apygardos teismas paliko galioti visą žemesnės instancijos teismo sprendimą.

BYLAI REIKŠMINGAS TEISINIS PAGRINDAS IR PRAKTIKA

I. VIDAUS TEISĖ IR PRAKTIKA

28. Baudžiamojo kodekso 76 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad asmuo, kuris po nuosprendžio priėmimo susergera sunkia nepagydoma liga, gali būti atleistas nuo tolesnio bausmės atlikimo. Spręsdamas šį klausimą, teismas turi atsižvelgti į padarytos nusikalstamos veikos sunkumą, nuteistojo asmenybę, jo elgesį bausmės atlikimo metu, ligos pobūdį ir atliktos bausmės laiką.

29. Baudžiamojo proceso kodekso 359 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad Baudžiamojo kodekso 76 straipsnyje numatytais atvejais (žr. šio sprendimo 28 punktą) nuteistąjį nuo bausmės atlikimo dėl ligos atleidžia teismas bausmę vykdančios institucijos teikimu, remdamasis gydytojų komisijos išvada.

30. Teisingumo ministras ir sveikatos apsaugos ministras 2013 m. gruodžio 27 d. priėmė įsakymą dėl Nuteistųjų, susirgusių sunkia nepagydoma ar psichikos liga, sveikatos būklės patikrinimo tvarkos aprašo patvirtinimo (vėliau iš dalies pakeistas). Šiame įsakyme nustatyta, kad jeigu laisvės atėmimo vietos gydytojas nustato, jog nuteistasis serga sunkia nepagydoma liga, nuteistąjį turi apžiūrėti gydytojų konsultacinė komisija, siekdama įvertinti, ar jo sveikatos būklė atitinka kurią nors iš šio įsakymo 1 priede nurodytų ligų, – tai gali būti pagrindas atleisti nuteistąjį nuo tolesnio bausmės atlikimo (6–8 punktai). Kai pataisos įstaigos administracijai pranešama apie

tai, kad nuteistasis serga 1 priede nurodyta liga, ji privalo kreiptis į teismą su prašymu atleisti nuteistąjį nuo tolesnio bausmės atlikimo (18 punktas).

31. Minėto įsakymo 1 priede pateiktas sunkių nepagydomų ligų sąrašas. Į šį sąrašą įtrauktas visiškas aklumas ir kai kurie kiti sunkūs regėjimo sutrikimai, įskaitant atvejus, kai dėl stabilių pataloginių pakitimų geriau matančios akies regėjimo aštrumas yra ne didesnis už 0,03 ir negali būti koreguojamas.

32. Pagal Kalėjų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2015 m. rugpjūčio 31 d. įsakymą dėl Nuteistųjų perkėlimo iš vienos pataisos įstaigos į kitą tvarkos aprašo patvirtinimo (vėliau iš dalies pakeistas) nuteistasis, rekomendavus gydytojui, gali būti perkeltas į kitą pataisos įstaigą dėl sveikatos būklės.

33. 2015 m. kovo 31 d. nutartyje, priimtoje baudžiamojoje byloje Nr. 2K-123/697/2015, Aukščiausiasis Teismas konstatavo:

„<...> taikant BK 76 straipsnį ir atleidžiant nuteistąjį nuo bausmės dėl ligos, būtina nustatyti, kad bausmės atlikimas dėl nuteistojo ligos pobūdžio yra per sunkus.

<...> teismų praktikoje laikomasi nuomonės, jog vienos iš atleidimo nuo bausmės sąlygų – dėl sunkios nepagydomos ligos bausmę atlikti yra per sunku – konstatavimas yra bylą nagrinėjančio teismo kompetencija. Spręsdamas [ši klausimą] teismas įvertina nusikalstamos veikos sunkumą ir nuteistojo asmenybę, atsižvelgęs į atliktos bausmės (jeigu ji atliekama) dalį, taip pat bausmės atlikimo įtaką sunkios nepagydomos ligos dinamikai, tokios ligos gydymo galimybes įkalinimo įstaigoje, poveikį kitiems nuteistiesiems, kartu kalintiems įkalinimo įstaigoje, ir galimą poveikį šių asmenų sveikatai. <...> išvadą, ar nuteistajam atlikti bausmę bus per sunku, teismas padaro vertindamas visus įrodymus <...>. Dėl to teismo medicinos eksperto išvada apie tai, kad nuteistajam, sergančiam sunkia nepagydoma liga, bausmę atlikti būtų per sunku, teismui yra labai svarbus duomenų šaltinis, kuriuo remdamasis jis ši klausimą sprendžia, tačiau ne vienintelis. Teismas, spręsdamas BK 76 straipsnio taikymo klausimą, atsižvelgia ir į tai, kada paaiškėjo sunkios nepagydomos ligos požymiai – ar nusikaltimo padarymo metu[,] ar vėliau. Jeigu šia liga nuteistasis jau sirgo nusikalstamos veikos darymo metu ir tai nesutrukdė jam tokią veiką padaryti, tokia liga teismų praktikoje nepripažintina pagrindu atleisti nuteistąjį nuo bausmės <...>“

II. TARPTAUTINIAI DOKUMENTAI

34. Lietuvos Vyriausybei pateiktoje 2018 m. balandžio 20–27 d. vizito ataskaitoje Europos komitetas prieš kankinimą ir kitokį žiaurų, nežmonišką ar žeminantį elgesį ir baudimą (toliau – CPT) nurodė (išnašos praleistos):

„58. CPT delegacija pirmą kartą surengė išsamų vizitą į naująją Laisvės atėmimo vietų ligoninę, esančią maždaug už 80 km nuo Vilniaus. Ligoninė atidaryta 2016 m. rugpjūčio mėn. buvusių Pravieniškių pataisos namų-atvirosios kolonijos patalpose; šeši buvusių pataisos namų pastatai buvo visiškai renovuoti ir įrengti panaudojant EEE ir Norvegijos finansinės paramos lėšas. Komitetas palankiai vertina tai, kad pagaliau uždaryta buvusi Laisvės atėmimo vietų ligoninė Vilniuje, kurią CPT ne kartą kritikavo dėl labai prastų gyvenimo sąlygų.

Laisvės atėmimo vietų ligoninėje, kurios oficialus pajėgumas – 180 lovų, vizito metu buvo apgyvendinta apie 150 nuteistųjų, įskaitant 28 nuteistuosius, dirbančius priežiūros

SPRENDIMAS LANIAUSKAS PRIEŠ LIETUVĄ

darbus. Ligoninę sudarė septyni skyriai: priėmimo, vidaus ligų, tuberkuliozės (suskirstytas į du infekcinės ir neinfekcinės tuberkuliozės poskyrius), psichiatrijos, reanimacijos ir intensyviosios terapijos, palaikomojo gydymo ir slaugos bei ambulatorinis skyriai.

59. Kalbant apie personalo ir pacientų santykius, delegacija negirdėjo beveik jokių skundų dėl personalo netinkamo elgesio, o dauguma apklaustų pacientų teigiamai atsiliepė apie personalą.

60. Kalbant apie gyvenimo sąlygas, visos naujai suremontuotos patalpos buvo labai geros būklės, švarios, pakankamai apšviestos ir vėdinamos. Pacientai buvo apgyvendinti ne daugiau kaip keturiems asmenims skirtuose kambariuose, kurie buvo pakankamo dydžio ir tinkamai įrengti; sanitariniai mazgai, įskaitant tualetus ir praustuves, buvo visiškai atitverti. Pacientai, nelygu jų sveikatos būklė, galėjo iki 4 val. per dieną mankštintis lauke.

61. Ligoninės sveikatos priežiūros komandą sudarė 37 įvairių specializacijų gydytojai, 8 medicinos technikai, apie 50 slaugytojų ir 13 sanitarų, dirbančių tiek ne visą, tiek visą darbo dieną. Taip pat dirbo vienas psichologas, dirbantis visą darbo dieną, ir vienas psichoterapeutas, dirbantis puse etato (jie abu dirbo psichiatrijos skyriuje). Visoje ligoninėje naktį ir savaitgaliais visada budėjo budintis gydytojas, taip pat bent po vieną slaugytoją kiekviename skyriuje. Nors vizito metu buvo laisvų dar trylika etatų, Komitetas mano, kad darbuotojų skaičius ir skyriuose esančio sveikatos priežiūros personalo skaičius buvo patenkinamas.

<...>“

TEISĖ

TARIAMAS KONVENCIJOS 3 STRAIPSNIO PAŽEIDIMAS

35. Pareiškėjas skundėsi, kad dėl regėjimo sutrikimo jam skirta laisvės atėmimo bausmė yra nesuderinama su Konvencijos 3 straipsniu. Šioje nuostatoje įtvirtinta:

„Niekas negali būti kankinamas, patirti nežmonišką ar žeminanti jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas.“

A. Priimtinas

36. Teismas pažymi, kad peticija nėra nei aiškiai nepagrįsta, nei nepriimtina remiantis kitais Konvencijos 35 straipsnyje išvardytais pagrindais. Taigi ji turi būti pripažinta priimtina.

B. Esmė

1. Šalių pastabos

a) Pareiškėjas

37. Pareiškėjas tvirtino, kad dėl regėjimo sutrikimo jam buvo labai sunku judėti ir pasirūpinti pagrindiniais poreikiais, pavyzdžiui, valgyti, naudotis

tualetu arba dušu. Vis dėlto nė viena iš įstaigų, kuriose jis atliko laisvės atėmimo bausmę, nebuvo pritaikyta aklujų poreikiams (žr. šio sprendimo 22 punktą dėl Vilniaus pataisos namų) ir jam nebuvo teikiama jokia pagalba kasdienėje veikloje.

38. Nors pareiškėjas sutiko, kad bendros laisvės atėmimo bausmės atlikimo sąlygos Laisvės atėmimo vietų ligoninėje buvo geresnės nei įprastose pataisos įstaigose, jis vis dėlto teigė, kad ligoninės pastatas nebuvo pritaikytas regėjimo negalią turinčių asmenų poreikiams – pavyzdžiui, ant durų ir laiptinėse nebuvo lytimųjų ženklų, todėl jam buvo sunku orientotis pastate. Jis taip pat tvirtino, kad trūko darbuotojų, kurie galėtų suteikti jam asmeninę priežiūrą.

39. Dėl Vyriausybės teiginio, kad jis be jokių sunkumų galėjo dalyvauti visuomeninėje veikloje (žr. šio sprendimo 43 punktą), pareiškėjas tvirtino, kad taip buvo tik iki 2016 m., kol jo darbingumo lygis dar siekė 50 % (žr. šio sprendimo 4 punktą). Vis dėlto po šios datos jo regėjimas pablogėjo ir jis nebegalėjo dalyvauti jokiose socialinėse programose.

40. Galiausiai savo atsakyme į Vyriausybės pastabas pareiškėjas papildomai skundėsi, kad atliekant laisvės atėmimo bausmę jo gauta medicininė priežiūra ir gydymas buvo netinkami.

b) Vyriausybė

41. Vyriausybė pirmiausia teigė, kad, kaip kelis kartus nustatė gydytojai, pareiškėjas nebuvo visiškai aklas, bet išsaugojo tam tikrą ribotą regėjimą (žr. šio sprendimo 9, 14 ir 24 punktus). Be to, jo regėjimą buvo galima koreguoti – 2018 m. gruodžio mėn. jam buvo išrašyti akiniai, o vėliau sutuoktinė jam nupirko kontaktinius lęšius. Remiantis Vyriausybės turima informacija, pareiškėjas nešiojo akinius, kai atliko laisvės atėmimo bausmę Kybartų pataisos namuose, ir toliau juos nešiojo Laisvės atėmimo vietų ligoninėje. Vyriausybė taip pat pažymėjo, kad 2017–2021 m. atliekant sveikatos patikrinimus nebuvo pastebėta jokių esminių jo būklės pokyčių, o tai rodo, kad ji nepablogėjo (žr. šio sprendimo 14 ir 24 punktus).

42. Be to, ji tvirtino, kad pareiškėjui, atliekančiam laisvės atėmimo bausmę, buvo suteikta tinkama medicininė priežiūra ir gydymas. Pagal vidaus teisę kiekvienoje pataisos įstaigoje buvo bendrosios praktikos gydytojas, kuris galėjo nusiųsti nuteistuosius į oftalmologo konsultaciją, ir tada nuteistasis būdavo nuvežamas į Laisvės atėmimo vietų ligoninę arba civilinę sveikatos priežiūros įstaigą konsultuotis arba toliau gydytis. Pareiškėjas į Kauno Santaros klinikas buvo nuvežtas keturis kartus 2017 m. gegužės mėn., 2018 m. rugpjūčio mėn. ir 2018 m. gruodžio mėn.; kiekvieną kartą oftalmologai jį apžiūrėjo, atliko įvairius akių tyrimus, patikslino diagnozę ir rekomendavo gydymą akių lašais. Papildomos konsultacijos jam buvo suteiktos ir tyrimai atlikti 2017 m. birželio mėn. Laisvės atėmimo vietų ligoninėje ir 2018 m. spalio mėn. bei 2021 m. sausio mėn. Kauno Santaros klinikose. 2019 m. sausio mėn. jis dvylikai dienų buvo hospitalizuotas

Laisvės atėmimo vietų ligoninėje, kur buvo nustatyta, kad jo būklė patenkinama ir iš esmės nepakitusi, ir jam buvo rekomenduota tęsti anksčiau paskirtą gydymą. Vyriausybė teigė, kad taip pareiškėjas buvo reguliariai apžiūrimas gydytojų ir kad jam paskirtas gydymas buvo tęsiamas pataisos įstaigose.

43. Vyriausybė taip pat tvirtino, kad nebuvo įrodymų, jog pareiškėjui reikėjo pagalbos kasdieniame gyvenime. Atvirkščiai, iš bylos medžiagos buvo akivaizdu, kad jis galėjo dalyvauti įvairioje fizinėje, visuomeninėje ir švietimo veikloje, buvo įgijęs profesinę kvalifikaciją ir siekė gauti leidimą dirbti už pataisos namų ribų (žr. šio sprendimo 12, 21 ir 26 punktus).

44. Vyriausybė pažymėjo, kad pareiškėjas nė vienoje pataisos įstaigoje, kurioje atliko laisvės atėmimo bausmę, nepranešė administracijai apie tai, kad jam kyla sunkumų kasdienėje veikloje, ir niekada neprašė pagalbos. Be to, iš bylos medžiagos matyti, kad jis kelis kartus atsisakė būti perkeltas į Laisvės atėmimo vietų ligoninę (žr. šio sprendimo 21 punktą). Vyriausybė atkreipė dėmesį į tai, kad pareiškėjas pirmą kartą pasiskundė dėl tariamai patiriamų sunkumų 2019 m. rugpjūčio 28 d. (žr. šio sprendimo 23 punktą), t. y. likus vos kelioms dienoms iki šios peticijos pateikimo Teismui (2019 m. rugsėjo 2 d.).

45. Vyriausybė taip pat nurodė, kad, gavus pareiškėjo prašymą perkelti jį į Laisvės atėmimo vietų ligoninę, jis buvo perkeltas netrukus (žr. šio sprendimo 23 punktą). Jis buvo apgyvendintas Socialinės globos sektoriuje, kuriame laisvės atėmimo bausmę atliekantys asmenys galėjo gauti medicinos pagalbą; be to, patalpos buvo renovuotos ir pritaikytos neįgaliųjų poreikiams. Dar daugiau, nuteistieji buvo atleisti nuo pareigos valyti bendrąsias patalpas. Perkeltas į šį sektorių pareiškėjas nesiskundė Laisvės atėmimo vietų ligoninės administracijai dėl jokių sunkumų.

46. Galiausiai Vyriausybė tvirtino, kad vidaus teisė yra išskirtinai palanki nuteistiesiems, sergantiems sunkiomis nepagydomomis ligomis. Kai nuteistasis paprašydavo gydytojo nusiųsti jį į gydytojų komisijos apžiūrą ir komisija patvirtindavo, kad nuteistasis serga sunkia nepagydoma liga, kaip apibrėžta vidaus teisėje, būdavo pradedama procedūra, pagal kurią pataisos įstaigos administracija privalėjo kreiptis į teismą su prašymu atleisti nuteistąjį nuo bausmės atlikimo dėl sveikatos būklės (žr. šio sprendimo 30 punktą). Teisės aktuose nebuvo numatyta jokių apribojimų, kada ar kaip dažnai gali būti inicijuojama toks procesas, ir pareiškėjas pasinaudojo šia aplinkybe inicijuodamas keletą procesų, nors jo sveikatos būklė per tą laiką nepasikeitė. Kad ir kaip ten būtų, gydytojų komisijos išvada buvo tik vienas iš keleto veiksnių, į kuriuos reikia atsižvelgti sprendžiant, ar atleisti nuteistąjį nuo bausmės atlikimo (žr. šio sprendimo 28 ir 33 punktus), o teismai, kurie nagrinėjo pareiškėjo bylą keturiuose procesuose, priėmė pagrįstus sprendimus, remdamiesi aplinkybių visuma (žr. šio sprendimo 12, 17, 21 ir 26 punktus).

2. Teismo vertinimas

a) Bendrieji principai

47. Svarbūs bendrieji principai, susiję su sunkiai sergančių ar neįgalių asmenų laisvės atėmimu, buvo apibendrinti byloje *Enea prieš Italiją* ([DK], Nr. 74912/01, § 55–59, ECHR 2009), o neseniai – byloje *Potoroc prieš Rumuniją* (Nr. 37772/17, § 61–65, 2020 m. birželio 2 d.).

48. Visų pirma Teismas pakartoja, kad, norėdamas nustatyti, ar sergančio asmens laisvės atėmimas atitinka Konvencijos 3 straipsnį, jis turi atsižvelgti į tris skirtingus veiksniai: a) pareiškėjo sveikatos būklę ir laisvės atėmimo bausmės atlikimo formos jai daromą poveikį; b) laisvės atėmimo bausmės atlikimo metu teikiamos medicininės priežiūros ir gydymo tinkamumą arba netinkamumą; ir c) tai, ar asmuo turėtų (neturėtų) toliau atlikti laisvės atėmimo bausmę, atsižvelgiant į jo sveikatos būklę (žr. *Dorneanu prieš Rumuniją*, Nr. 55089/13, § 77–80, 2017 m. lapkričio 28 d., ir ten nurodytą Teismo praktiką).

b) Nurodytų principų taikymas nagrinėjamai bylai

49. Nekilo ginčo dėl to, kad pareiškėjas turi rimtą regėjimo sutrikimą dėl 1993 m. patirtos akių traumos (žr. šio sprendimo 4 punktą). Medicinos ekspertai kelis kartus nustatė, kad jis yra beveik aklas ir labai ribotai mato abiem akimis (žr. šio sprendimo 9, 14 ir 24 punktus). Pagal vidaus teisę jo būklė buvo laikoma sunkia nepagydoma liga (žr. šio sprendimo 30 ir 31 punktus). Be to, atsakingos institucijos pripažino, kad jis buvo praradęs 90 % darbingumo (žr. šio sprendimo 13 punktą).

50. Kartu Teismas pažymi, kad 2017–2021 m. medicinos ekspertai nenustatė jokių esminių pareiškėjo būklės pokyčių (žr. šio sprendimo 9, 14 ir 24 punktus). Taigi byloje nėra jokių duomenų, rodančių, kad jo regėjimas pablogėjo jam atliekant laisvės atėmimo bausmę (žr., *mutatis mutandis*, *Potoroc*, minėta pirmiau, § 73).

51. Dėl pareiškėjui suteiktos medicininės priežiūros ir gydymo Vyriausybė pateikė informaciją apie jo apsilankymus pas gydytojus specialistus, atliktus tyrimus ir paskirtą gydymą (žr. šio sprendimo 42 punktą). Nors pareiškėjas teigė, kad medicininė priežiūra buvo netinkama (žr. šio sprendimo 40 punktą), jis neginčijo Vyriausybės nurodytų faktinių aplinkybių ir nenurodė jokio gydymo, kuris jam nebuvo suteiktas arba buvo suteiktas pavėluotai. Taigi Teismas daro išvadą, kad pareiškėjo teiginys yra neaiškus ir nepagrįstas. Teismas taip pat atkreipia dėmesį į tai, kad pareiškėjas nepateikė jokių skundų atsakingoms nacionalinėms valdžios institucijoms dėl tariamai netinkamos medicininės priežiūros. Atsižvelgdamas į šias aplinkybes, Teismas neturi pagrindo konstatuoti, kad valdžios institucijos nesuteikė pareiškėjui būtinos medicininės priežiūros ir gydymo (žr., *mutatis mutandis*, *Kaverzin prieš Ukrainą*, Nr. 23893/03,

§ 145–147, 2012 m. gegužės 15 d., ir *D. G. prieš Lenkiją*, Nr. 45705/07, § 175, 2013 m. vasario 12 d.).

52. Dėl sąlygų, kuriomis pareiškėjas atliko laisvės atėmimo bausmę Kybartų pataisos namuose ir Vilniaus pataisos namuose, Teismas pažymi, kad tai buvo įprastos laisvės atėmimo įstaigos ir nėra jokių duomenų, patvirtinančių, kad jos buvo pritaikytos akliems ar beveik akliems asmenims, kaip antai pareiškėjui, laikyti (žr. šio sprendimo 22 punktą dėl Vilniaus pataisos namų). Be to, nors atrodo, kad bendros laisvės atėmimo bausmės atlikimo sąlygos Laisvės atėmimo vietų ligoninėje buvo tinkamos (žr. šio sprendimo 34 punkte minėtą CPT ataskaitą), pareiškėjas tvirtino, kad ligoninė nebuvo specialiai pritaikyta regėjimo negalią turinčių asmenų poreikiams (žr. šio sprendimo 38 punktą). Vyriausybė nepateikė jokių argumentų, kurie leistų manyti priešingai.

53. Bet kuriuo atveju, spręsdami, ar pareiškėjas turėtų būti atleistas nuo bausmės atlikimo dėl sveikatos būklės, vidaus teismai įvertino daugelį svarbių aplinkybių (žr. šio sprendimo 28 ir 33 punktuose nurodytą atitinkamą vidaus teisę ir teismų praktiką), tarp jų ir pareiškėjo faktinį gebėjimą savarankiškai judėti bei pasirūpinti savimi (plg. *Dorneanu*, minėta pirmiau, § 97, kur aptarta priešinga situacija). Siekdami įvertinti šias aplinkybes, teismai išklause gydytojų ir pataisos namų pareigūnų parodymus ir nustatė, kad pareiškėjas vaikščiojo be jokios pagalbos, galėjo skaityti ir pasirašyti dokumentus, be to, jis dalyvavo įvairioje visuomeninėje ir švietimo veikloje, pavyzdžiui, sportavo, tvarkė aplinką ir lankė kompiuterinio raštingumo pamokas (žr. šio sprendimo 12, 17, 21 ir 26 punktus; plg. *Butrin prieš Rusiją*, Nr. 16179/14, §§ 60 ir 61, 2016 m. kovo 22 d., kur aptarta priešinga situacija). Pareiškėjas neginčijo šių teiginių vidaus teismų procesuose. Savo pastabose Teismui jis tvirtino, kad tokioje veikloje galėjo dalyvauti tik iki 2016 m., o vėliau jo regėjimas pablogėjo, todėl jis nebegalėjo toliau dalyvauti visuomeninėje veikloje (žr. šio sprendimo 39 punktą). Vis dėlto Teismas mano, kad šis teiginys nepagrįstas jokiais įrodymais, be to, jį paneigia šiame sprendime nurodytos 2018–2021 m. vidaus teismų padarytos išvados.

54. Teismas taip pat mano, kad svarbu tai, jog per visą laisvės atėmimo bausmės atlikimo laiką pareiškėjas nė vienos pataisos įstaigos administracijai nesiskundė dėl kasdieniame gyvenime patiriamų sunkumų ir neprašė jokios papildomos pagalbos (žr. šio sprendimo 21, 26, 44 ir 45 punktus).

55. Teismo nuomone, nagrinėjamu atveju pareiškėjo skundas buvo susijęs ne tiek su galimybe gauti medicininę priežiūrą arba pagalbą, kiek su jo noru būti atleistam nuo tolesnio bausmės atlikimo. Šiuo klausimu Teismas pakartoja, kad Konvencijos 3 straipsnis negali būti aiškinamas kaip nustatantis bendrąją pareigą atleisti nuteistuosius nuo laisvės atėmimo bausmės atlikimo dėl sveikatos būklės (žr. *Yunusova ir Yunusov prieš Azerbaidžaną*, Nr. 59620/14, § 138, 2016 m. birželio 2 d., ir ten nurodytą Teismo praktiką).

SPRENDIMAS LANIAUSKAS PRIEŠ LIETUVĄ

56. Dėl pirmiau minėtų aplinkybių Teismas daro išvadą, kad pareiškėjo regėjimo sutrikimas nebuvo toks, kad jo tolesnis laisvės atėmimo bausmės atlikimas būtų nesuderinamas su Konvencijos 3 straipsniu.

57. Taigi ši nuostata nebuvo pažeista.

DĖL ŠIŲ PRIEŽASČIŲ TEISMAS VIENBALSIAI

1. *Skelbia* peticiją priimtina.
2. *Nusprendžia*, kad Konvencijos 3 straipsnis nebuvo pažeistas.

Surašyta anglų kalba ir paskelbta raštu 2022 m. kovo 29 d., vadovaujantis Teismo reglamento 77 taisyklės 2 ir 3 dalimis.

Stanley Naismith
Kancleris

Jon Fridrik Kjølbro
Pirmininkas